

Minder fra en Rejse i Sydgrønland,

af **Andreas Kornerup**, Kand. polyt.

(Hermed Tavle 3.)

Det kan ikke nægtes, at Grønland, set under ét, er et sandt Polarland, som paa alle Sider er omflydt af Drivis, og hvis indre dækkes af den saa godt som ukjendte Indlandsis; men vi maa dog huske, at de Forestillinger, som vi herhjemme have om dette Land, om dets høje Kuldegrader, om Isbjørnejagterne og om den mørke, tavse Polarnat, der kun oplyses af de straalende Nordlys, egentlig kun gjælde om Nordgrønland, medens de fleste glemme, at omtrent hundrede Mile af den danske Kyststrækning ligge syd for Polarkredsen, hvor det virkelige Polarlands Særegenheder for en Del svinde bort. Hvis man saaledes, naar man rejser i Sydgrønland, venter at træffe Isbjørne, Hvaler, Hundeslæder og en Sol, som i en større Del af Aaret ikke gaar ned under Synskredsen, hvilket jo efter Beskrivelsen findes i „Grønland“, vil man blive skuffet i høj Grad.

Sydgrønland udgjøres, som man véd, af 6 Distrikter, nemlig Holstensborg, Sukkertoppen, Godthaab, Fiskernæsset, Frederikshaab og Julianehaab, alle liggende imellem Breddegraderne 67° 55' (omtrent ligesom Sulitjelma og Gellivara) og 60' (ligesom Kristiania og St. Petersburg); men kun i det nordligste Distrikt, Holstensborg, hvor igjennem Polarkredsen gaar, vil man kunne faa Lejlighed til at se Solen værende i længere Tid over Synskredsen, men aldrig mere end nogle faa Dage ved Midsommertid; midt i Vinterhalvaaret vil man naturligvis have en Nat, der varer et tilsvarende Antal Døgn.

Det er ogsaa kun i ovennævnte Koloni — her er jo stadig kun Tale om Sydgrønland — at Slædekjørsel med Hunde finder Sted. Hunde holdes ellers kun hist og her af Grønlænderne for Morskabs Skyld, og særlig er det smaa sorte Hunde, hvis Skind Grønlænderinderne bruge til Kantning om Halsen og Haandlederne paa deres *Anoråker*, der ere syede af Bomulds- eller Silketøj, og forede med Halse af Edderfugle. Hvaler ere heller ikke saa hyppige, som mange maaske forestille sig; det er da egentlig kun den langhaandede Finhval (*Balaenoptera Boops*), paa grønlandsk Kiporkak, som træffes tiere, og som en Gang imellem gjæster Fjordene. Hvidfisken (*Delphinapterus leucas*) er vistnok den hyppigste Delfin i Davisstrædet; men Narhvalen (*Monodon monoceros*) træffes kun i den nordligste Del af Sydgrønland. Den egentlige Grønlandshval (*Balaena mysticetus*) er næsten udryddet. Isbjørnene har man sandelig ikke nødig at være bange

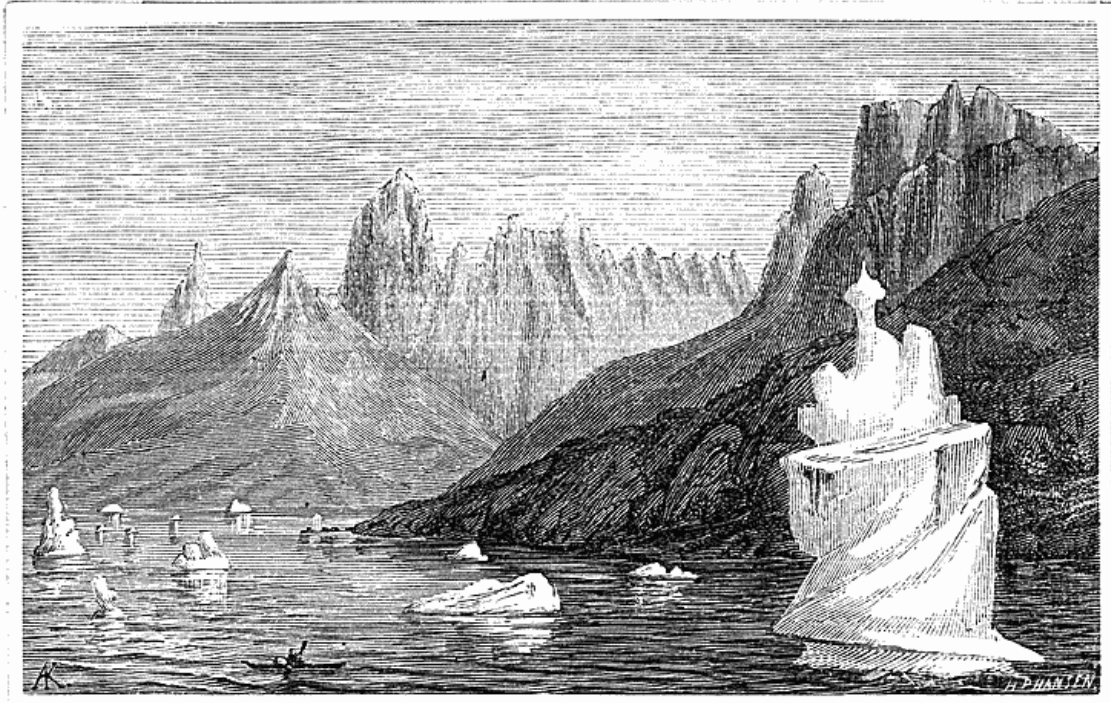
for. Langt ude til Søs, paa Klipperne og Skærene, som næsten altid ere udsatte for Storisens kolde Favntag, og nede omkring Kap Farvel, kan man nok paa en Spaseretur være saa heldig at vække en Bjørn af sin Middagslur, men inde ved Kolonierne og i Fjordene er det kun en enkelt Gang om Aaret, og endda ikke hvert Aar, at man kan støde paa dette farlige Dyr. Ved Julianehaab indhandles næppe en Snes Bjørneskind om Aaret, og af disse faas Halvdelen i Reglen fra de hedenske Øst-Grønlændere. Da jeg i September 1876 sammen med Løjtnant i Marinen *G. H. Holm* deltog i Mineralogen *K. J. V. Steenstrups* Expedition til Grønland, og da jeg var i *Sagdleet*, en god Dagsrejse syd for Julianehaab, smagte jeg Bjørneboeuf af et Dyr, som blev skudt tæt ved Husene Aftenen, før vi kom dertil; men det var ogsaa den eneste Gang paa hele Rejsen, at vi hørte noget om levende Isbjørne.

Rensdyr findes der ingen af i Julianehaabs Distrikt; Polarræven, Rypen og Polarharen findes derimod alle ligesom ogsaa Sælen (*Puissé*, *Atak*), der jo er det Dyr, som giver Grønlænderne Føde, Klæder, Lys, Varme, Baade, Fangeredskaber og Boliger. Sælhundefangsten drives her ligesom i Nordgrønland fra *Kajaken* og Mændene rejse altid i Kajak; men da Hundeslæder, som oven for sagt, kun findes ved Holstensborg, bliver *Umiaken* eller Konebaaden det eneste Samfærdselsmiddel for enhver, som ikke forstaar at bruge Kajak eller som til længere Rejser skal medbringe større Mængder af Bagage og Proviant. Konebaadens Hovedfordele ere, at den kan bruges paa overordentligt lavt Vand, da den er fladbundet, og at den er let og billig, i det den dannes af et Træskelet, som er overtrukket med Sælkind, hvilket tillige tillader en hurtig Istandsættelse, naar Baaden er bleven skaaret itu af Isen. Den har 10—12 Tofter, hver med Plads til 2—3 Mennesker, og den kan bære en Last af omtrent 5000 Pund eller omtrent saa meget som et Par stærke Heste kunne trække. Selv paa kortere Rejser maa man altid medbringe Proviant for adskillige Dage; thi Modvind og Is kan tit nødsage til flere Dages Ophold paa et eller andet øde Sted og langt fra beboede Pladser. For Besætningen ere Spæk, Gryn, Ærter og Skibsbrød en Nødvendighed; men Kaffe er des værre bleven det allervigtigste, thi den drikkes paa alle Tider af Døgnet og tillige meget stærk. De indfødte brænde Bønnerne paa en Stege-

pande eller hvad der ellers er ved Haanden, knuse dem i en lille Skindpose imellem et Par Sten og koge derpaa Kaffe paa dem, jævnlig flere Gange paa de samme Bønner; Kaffen bliver da ogsaa drefter. At den hyppige Nydelse af stærk, næsten sort og grumset Kaffe ikke kan andet end virke irriterende og nervesvækkende, mærkede jeg især paa Slutningen af Rejsen, hvor denne Drik til sidst næsten blev modbydelig for mig. I Følge *Rink* er der mangen Grønlander, som paa Grund af den megen Kaffe ryster paa Hænderne ligesom en Brændevinsdranker hos os; men jeg har ikke truffet noget saadant. Grønlanderinder til at ro Konebaaden kan man altid faa; de ere strax færdige til at rejse, og man kan ikke andet end undres over deres Udholdenhed. Paa Hjemrejsen fra Julianehaab til Ivigtut, en Strækning paa omtrent 30 Mile, roede vore Grønlanderinder i Træk omtrent 12 Timer hver Dag, uden at man kunde mærke noget til Træthed hos dem. Den hele Bagage, som de føre med sig, er deres Syeske med Senetraad, Naal og farvet Skind til Broderi, deres Krumkniv (Ullo) til at flænse Spækket af Sælhunden, Kangmiutsstokken til at strække Kamikkerne (Støvlerne) paa, naar de ved Tørringen ere blevne stive og sammenkrympede, og endelig nogle faa Sengklæder; det hænder ogsaa, at de slet ikke have Sengklæder med sig. En Kajakmand har man heller ikke nødig at overtale længe, for at faa ham til at følge med Baaden som Vejviser eller Postmand. Spørger man ham, om han har Lyst til at rejse bort en Maanedstid, svarer han i Reglen „Sóruna“ (ja! naturligvis), tager sin Kajak under Armen, bærer den ned til Søen, lægger sin Riffel og sine Skyderedskaber i den, stikker et Stykke Spæk ind under Snorene bag paa Kajakken, — og saa er han fix og færdig til at rejse, hvor langt det skal være. Som Styrrer sørger man for at faa en ældre og erfaren Grønlander. Hvis man paa Rejsen, naar man kommer forbi en beboet Plads, bliver modtagen med Bøssesalut, er dette meget tit en høflig Opfordring til at give Kaffe til „hele Byen“; men heldigvis tælle de grønlandske Byer ikke synderlig mange Indbyggere. I Niakornak ved Sermelikfjorden, som vi engang besøgte, blev der saaledes trakteret med Kaffe; der var 30 Mennesker paa Stedet og Drikningen meget langsomt for sig, thi vi kunde kun opdrive en lille bitte Kaffekjedel og kun et eneste Par Kopper. Paa Dagsrejserne gjør man i Reglen holdt Klokkeren 12 for at drikke Kaffe. Man udsøger da et Sted i Nærheden af en Elv, hvor Baaden kan ligge uden at støde for meget imod Klipperne, naar Floden kommer. Imedens en af Grønlanderinderne henter Vand i Kaffekjedlen, kravle nogle andre hen langs Skrænterne ved Strandbreden for at rive „Lyng“ løs til Brændsel. Egentlig Lyng

findes ikke, men Jordbunden dækkes de fleste Steder af et lavt, tæt og sammenfiltret Buskads af Birk, Pil, Krækkébær og Blaabær. Naar nu Baalet er tændt — og det lykkes altid for Grønlanderne, selv om det øsregner — blive Bønnerne brændte, knuste og kogte, mangu Gang i en saadan Fart og ved en saa voldsom Ild, at baade Hank og Tud smelte af Kjleden.

Om Aftenen lægger man til Land for at overnatte. Først bringes Bagagen op paa Klipperne, og saa trækker man under Latter og Morskab Baaden op af Vandet, vender dens Bund i Vejret og betynger den med Snore og Sten, for at den ikke skal blæse bort om Natten; thi det er noget, som meget let kan ske og som ogsaa hænder en Gang imellem. Brændselet gjemmes under Baaden, for at man kan have det tørt til Morgenstunden, og naar Grønlanderne ikke selv have Tælt med, søge ogsaa de Nattely under Baaden. Ellers udsøges en god Plads til Tæltet, hvor man ikke kommer til at ligge paa altfor mange Sten, eller hvor Mosset ikke er altfor vaadt; thi paa saadanne Rejser sover man jo altid i Soveposen og paa den bare Jord. Tæltet stilles nu op, store Sten samles sammen til at lægge paa dets Fod og til at stramme Bardunerne med, og endelig flytter man ind i sin nye Lejlighed, imedens Grønlanderinderne sættes i Arbejde med at lave Aftensmaden. Snart samle Grønlanderne sig omkring den dampende Gryde og slutte siden Kreds om Baalet, i det de synge deres ejendommelige, sørgmodige og ensformede Sange, der klinge harmonisk og smukt en stille Sommeraften mellem Fjældene, naar alt er tyst og stille omkring en, og naar Stjærnerne og de flammende Nordlys spejle sig klart i den dybe Fjord, paa hvilken Isfjældene svømme omkring ligesom spøgelseagtige Væsner. Maanen er maaske ved at staa op, og Nattens Skygger indhulle Dal og Fjæld; men Indlandsisens ujævne, bølgede Jøkelarme, Mødrene til de prægtige Isfjælde, glimre og tindre i Maanelyset, som om de vare besatte med Tusender af Ædelstene, og bringe Beskueren til at tro sig henflyttet til et af Æventyrene i Tusend og en Nat. Men i Løbet af Natten kommer Havtaagen langsomt drivende ind i Fjorden, og det smukke Billede forsvinder; tidlig om Morgenen er i Regelen alt indhyllet i en tyk, klam og kold Taage, som man knap kan se en Skibslængde igjennem. Morgensolen begynder imidlertid snart at virke; først mærkes kølige Vindpust inde fra Indlandsisen, og Taagen samler sig til mere skyliugnede Masser; nu og da kommer den blaa Himmel eller en soloplyst Fjældtop et Øjeblik til Syne, for strax igjen at svinde bort; Taagen samler sig endnu mere og ruller langsomt op ad Fjældsiderne, hvor den til sidst helt opløses, og det storslaaede Alpelandskab ligger udbredt for

Tegnet af A. Kornerup.

Fig. 1. Fjældparti fra Tasermitfjorden.

Skaaret i Træ af H. P. Hansen.

Tegnet af A. Kornerup.

Fig. 2. Sydgrønlandsk Birketræ.

Skaaret i Træ af H. P. Hansen.

vort Blik. Om Dagen blæser der for det meste ude fra Havet en let Brise ind igjennem Fjorden; men den kan kun frembringe en svag Krusning af Vandet; det mest betegnende for den grønlandske Natur er og bliver Ro og Stilhed. En Gang imellem bringes dog Naturen i Op-rør, nemlig naar den saakaldte Sydøst („Føhnen“) indfinder sig. Først ser man Himlen blive overtrukket med mørke, graalige Skyer, imedens Luften inde over Indlandsisen holder sig klar, lys og stærkt gulfarvet. Naturen er rolig, men Varmen begynder at blive trykkende, ligesom hos os før et Tordenvejr, og nu og da kastes et Vindstød ned fra Fjældene, der frembringer en Varmefølelse, som om man stod foran en Bagerovn; alt tyder paa, at der er noget usædvanligt i Gjære. Vindstødene blive hyppigere, Søen plasker voldsomt ind imod Klipperne, og i Løbet af en Time eller to er Sydøsten paa sit højeste. Hver Gang Stormen lægger sig en Smule, styrter Regnen ned i Strømme, Elvene svømme over deres Bredder, og Vandfald dannes overalt paa Bjærgene; hver Gang Stormen tager fat igjen, ophører Regnen, og den varme Luft tørrer hurtigt Tættet, som før drev af Vand.

De snavsede, grønne og af Stormen piskede Bølger styrte fraadende og skummende ind imod Klipperne, knuses imod dem og opløses i Støv og Damp; Tælte og Baade maa betynges med flere Stene, da Stormen ellers truer med at blæse dem bort, Buske, Græs og Urter trykkes ned imod Jorden og alt maa bøje sig for Uvejrets Magt; — dog, nej! der er en, som ikke lader sig kue. Se hist ude i Havet det store hvide Isfjæld, der stolt og majestætisk sejler op imod Stormen, og som ikke ændser de rasende Bølger, der paa alle Sider bryde imod det. Det synes utroligt, men kan let forklares; thi for at holde Ligevægt maa Isfjældet stikke 7 til 8 Gange saa dybt i Vandet, som det rager op i Luften. Strømmen har altsaa en langt større Overflade at virke paa end Blæsten for oven, og hvis nu Storm og Strøm gaa i modsat Retning, vil man let kunne indse, at den sidste i mange Tilfælde maa gaa af med Sejren.

Blandt de Vanskeligheder, man har at kæmpe imod, naar man rejser med Konebaad *inde* i Fjordene, maa man først og fremmest nævne Isfjældene, og blandt disse ere de smaa Brudstykker af de knuste Isfjælde de værste; thi de ere saa klare, at man vanskelig faar Øje paa dem, og de ere saa skarpe, at de med Lethed kunne skære Baa-dens tynde Skindklædning itu. Naar Isfjældene lige ere løsnede fra Jøklerner i det indre af Fjordene, ere de ligesom senere alle friske Brudflader klare og gjennemsigtige samt i Skyggerne rent lyseblaa eller æblegrønne; men saa snart de have ligget nogen Tid i Vandet og have været udsatte for Vind og Vove, smuldre de paa Over-

fladen og se næsten ud ligesom hvidt Sukker. Bølgerne æde sig da efterhaanden ind under Ismassen, saa at der, saaledes som Fig. 1 viser det,*) dannes et fremstaaende Tagskjæg i nogen Afstand fra Vandfladen; det er især derunder, at den smukke æblegrønne Farve viser sig, rimeligvis dannet ved Gjenskin fra Søen. Lidt efter lidt bortsmeltes store Dele af Isen under Vandet; Isfjældet kommer til sidst i ustadig Ligevægt, og et stærkt Bølgeslag, et Bøsseskud eller selv et Raab er da nok til at bringe den store Masse i Røre. Med Brusen og dumpe Drøn vælter Isfjældet omkring sig selv, snart til den ene Side og snart til den anden, imedens de løftede Vandmasser styrte ned af det rundtomkring, og vé da den Konebaad eller Kajak, som har vovet sig for nær til den vaklende Ruin. Naar man i en Konebaad med Grøn-lændere sejler ved et saadant Isfjæld, hersker der Dødsstilhed, saa længe man er inde under det, og først naar man er kommen et godt Stykke forbi, antyder et, med øjensynlig Glæde udraabt „Kujanak“ (mange Tak! Gud ske Lov!), at man nu er uden for al Fare. Naar Fjældet atter er kommen i Ligevægt, ses de gamle Vandlinjer som Striber og Furer i forskjellig Retning tværs over Ismassen — paa Billedet findes 2 saadanne Vandlinjer — og paa Fjældets Top, som tidligere var under Vandet, ses tydelig Sporene af Bølgerens afsmeltende, alslikkende og afrundende Virkning.

Paa Rejser *uden for* Fjordene, imellem Skærene og nær ved det aabne Hav, ligge Isfjældene saa spredte, at de sjælden hindre Baade eller Skibe at komme frem; men her faa vi saa at gjøre med en anden Fjende, som er den allervæsentligste Hindring for Rejser i Julianehaabs Distrikt, nemlig *Storis*, og Forholdet bliver værre og værre, jo længere syd paa vi komme, og jo mere vi nærme os Kap Farvel. Fra November til Januar skal Farvandet omkring dette Forbjerg, hvis geografiske Beliggenhed man ikke kjender nøjagtig, ligesom jo ogsaa store Landstrækninger der i Egnen ere aldeles ukjendte, være temmelig isfrit; men den øvrige Tid af Aaret kommer der stadig vældige Masser af Drivis fra Østkysten op langs med Vestkysten, hvor de endogsaa kunne naa helt op til Holstensborg, hvilket sidste dog hører til Sjældenhederne, og vistnok ikke er sket siden 1825. Det er ikke muligt at udregne, hvor eller naar man kan træffe paa *Storis*; snart ligger den saa spredt, at man med Lethed kan sejle med Konebaaden imellem Isflagerne, skjönt man af og til maa gjøre en lille Omvej. Den ene Dag kan der

*) Det her afbildte Isfjæld saa jeg paa Hjemrejsen, da vi roede til Kagsimiut, nær ved hvilket Sted det stod paa Grund. Højden var 80 Fod over Vandfladen.

ikke være Spor af Is at øjne, saa langt man kan se til Søs, og den næste Dag kan den ligge saa tæt sammenpakket i Bugter, Fjorde og især i Løbene imellem Øerne, at al Passage, selv med Kajak bliver fuldstændig umulig. Et Par Exempler ville nærmere oplyse, hvorledes Forholdene kunne være. Da vi den 17de Maj 1876, med Briggen „Perú“, Kapt. *Bang*, sejlede ind i Smallesund imellem Frederikshaab og Kryolitbruddet Ivigtut, var Davisstrædet uden for temmelig frit for Is; men allerede næste Dag var der ikke en eneste Strimmel aabent Vand at se; vi laa saaledes aldeles afskaarne fra beboede Pladser og maatte blive liggende her i 21 Dage, indtil flere Dages Nordenstorme spredte Isen. Vi fik imidlertid i den Tid en Gang imellem Besøg af Grønlændere i Kajak, som det var lykkedes at bane sig Vej imellem Isflagerne og igjennem Tyndisen, som hver Nat dannedes i Mellemrummene mellem disse. De fleste Isflager, vi her saa, havde en Tykkelse af 20 til 30 Fod og vare saa lange som et Skib.

Om Natten bleve vi jævnlig vækkede ved, at en saadan Kæmpe, som ved Strømmen var sluppen ind i Havnen, bumsede imod Skibets Planker; flere Gange maatte Mandskabet sættes i Arbejde med Baadshager, Isankere og Trosser for at fjerne Ismasserne, naar de bleve altfor nærgaaende. Heldigvis vare de dækkede med flere Lag Sne og derfor bløde og skjøre i Randen, saa at Sammenstødene med Skibet ikke vare saa farlige, som det saa ud til. Det er netop disse Snelag, som gjøre, at Hvalfangere og andre Sejlere, naar deres Vandtønder paa Grund af en uheldig Rejse ere blevne tømte, før de have naaet Rejsens Maal, kunne skaffe sig færsk Vand fra Isflagerens Overflade; thi selve Isflagen dannes jo af Saltvandsis, hvis Hjemstavn er Egnene imellem Østgrønland og Spitsbergen. Meget interessant var vor Rejse fra Nennortalik i Førstningen af September. Da vi i Konebaad droge af Sted til Tasermiutfjorden, den næstsydligste Fjord i Grønland, var der ingen som helst Storis at øjne, selv langt ude til Søs; men da vi efter et Par Dages Ophold inde ved Jøklerne skulde ud igjen af Fjorden, mødte vi store Masser af Is og en dermed følgende tæt og kold Taage. Med stor Varsomhed maatte vi ro i Zigzag imellem Isflagerne, der med rivende Fart paa Grund af Vandets Falden dreve ud af Fjorden, og tit med knusende Kraft tørnede imod hinanden; af og til maatte vi søge ind til Kysten for med Hakker og Baadshager at bane os Vej imellem Klipperne og de Istykker, som stode paa Grund tæt ved. Først da Vandet steg igjen, blev der bedre Plads, og vi naaede lykkelig inden Aften Nennortalik; — helskindede kan man egentlig ikke sige, at vi vare, thi Konebaadens Skind havde

faaet et Par Smaarifter, der dog strax bleve stoppede med et Stykke Spæk, som Grønlænderinderne altid have ved Haanden, naar de ere ude at ro. Fra Nennortalik prøvede vi forgjæves i 9 Dage paa at komme videre gjennem Isen, men alle Veje vare ufremkommelige, og da der desuden begyndte at danne sig Tyndis paa flere Linjers Tykkelse imellem Isflagerne, tegnede alt til, at vi vilde blive indefrosne og altsaa nødte til at overvintre. Da opdagede vi pludselig en Dag en smal Stribe aabent Vand tværs over Sermelikfjorden; øjeblikkelig afrejste vi, og slap med nogen Møje over til Kap Egede paa den store Ø Sermersut, men her havde vi det drøjest Arbejde tilbage. Dette Forbjerg vender nemlig ud imod Davisstrædet, hvorfra der stadig lød en dump Bragen og Knagen fra Ismasserne, som skurede imod hinanden, og trods den megen Is var Dønningen meget voldsom. Hver Gang Bølgen gik fra Land, tog den Isen med sig et lille Stykke, og vi maatte da bruge Øjeblikket til i en Fart at stage videre frem, men næppe vare vi komne forbi en Isflage, før Søen atter styrtede imod Land og drev Istykkerne med Kraft ind imod Klipperne, som knuste og masede deres Kanter og fremspringende Dele, saa at Isstumperne fløj os om Ørene. Først efter flere Timers Arbejde kom vi ind paa mere aabent Vand og Resten af Rejsen gik for sig uden Møje.

Huske vi paa Indlandsisen, som dækker det indre af Landet og som føder Isfjældene, og paa Storisen, som en stor Del af Aaret omgiver Sydgrønlands Kyster, skulde man egentlig vente et meget koldt og strængt *Vejrlag* og en fattig Plantevæxt; men vi maa atter her mindes Grønlands store Udstrækning; thi vel er *Vejrlaget* koldt, men i Julianehaabs Distrikt, som jo ligger paa Kristianias Breddegrad, ere Forholdene dog en hel Del anderledes end i de nordligere liggende Dele af Landet. *Vejrlaget* 1876 var vistnok ikke væsentlig afvigende fra det sædvanlige. Den 4de Maj gik vi op efter i Davisstrædet; midt paa Dagen var Luften + 2,6 Grader Celsius; næste Dag fik vi nordlig Vind med Snebyger og Luftens Varme Klokken 12 Middag var da 0,2, altsaa temmelig nær ved Frysepunktet. Nogle Dages mildere Vejr blev derpaa midt i Maanedens afløst af Snebyger, skiftende med Vindstille og Taage, og under vort lange Ophold i Smallesund havde vi flere Gange Snestorm, medens dog *Vejret* i de mellemliggende Dage var saa mildt, at Sneen fra den ene Dag ikke fik Lov til at ligge næste Dag over, men smeltede bort, saa snart Solen kom til at virke. I Førstningen af Juni var der hver Morgen Tyndis paa hele Havnen, som dog altid forsvandt igjen inden Middag. Den 8de Juni havde vi det sidste Snevejr, men endnu den 10de Juni, da vi løb ind i Torsukatek-

Løbet imellem Nunarsoit og Fastlandet, var det om Morgen bidende koldt Frostvejr.

Fra nu af blev det varmere Dag for Dag, og den 22de Juni mærkede vi første Gang Myggene, de grønlandske Moskitoer (*Culex nigripes* og Arter af *Simulus*). For den, som ikke har opholdt sig en Sommer i Grønland, er det næsten umuligt at beskrive, hvilken forfærdelig Plage disse Myg ere for den rejsende dér. Lige fra Upernivik til Kap Farvel, fra det inderste af Fjordene ud til Havet og fra Vandspejlet indtil mange hundrede Fods Højde paa Fjældene findes disse Plageaander, som hverken Slør eller Net kunne holde ude. Naar det en Dag er stille og varmt Vejr, myldre de i millionvis frem af Jorden, opfyldte Luften med tætte Støvskyer af vingede Væsner, som ved deres utaalelige Summen og Syngen og deres smertefulde Stik gjøre det ellers saa romantiske og smukke Grønland til et sandt Helvede. Først om Aftenen efter Solnedgang — derfor ere ogsaa de grønlandske Aftener dobbelt behagelige — eller naar det blæser, samt i Slutningen af August, naar Nattefrosten begynder, svinde Myggene bort. I Maanederne Juli og August havde vi altsaa baade nok af Varme og Myg; men tage vi Middelvarmen for hver af Aarets Maaneder for os, da se vi, at den kun knap naar op til Middelvarmen for Vardø, der ligger 150 Mile nordligere end Julianehaab.

Imidlertid ere Forholdene med Hensyn til de dyrkede Planter langt ugunstigere i Julianehaabs Distrikt end paa Vardø, hvilket taler for at Middelvarmen for Sydgrønlands Vedkommende er for høj, selv om de enkelte Jagttagelser ere rigtige, hvilket der næppe er nogen Tvivl om. Den af Prof. *Erslev* udtalte Mening*), at den Taage, som ledsager Storisen, maa have stærk Indflydelse paa Plantevæksten, samt være til Stede paa en Tid af Døgnet, hvor man ikke plejer at aflæse Thermometret, er vistnok rigtig; thi, som jeg nævnte tidligere, Landet er tit om Natten og om Morgen indhyllet i en tæt, og klam Taage, der ikke kan andet end virke trykkende paa Plantevæksten. Denne Taage svinder dog bort først paa Formiddagen, og man mærker da et Par Timers Tid en isende Blæst, som strømmer ned fra Jøklerne ud gennem Fjordene og som først ophører, naar al Taagen er dreven op i det højere varmere Luftlag og opløst. Resten af Dagen har man Viindstille eller Blæst ude fra Davisstrædet ind ad Fjorden.

Dersom nu Varmen aflæses tre Gange om Dagen, nemlig Morgen, Middag og Aften, vil man nok faa Middelvarmen heraf; men denne vil ikke indeholde noget om

den Dalen i Varmen, som fremkommer ved den omtalte iskolde Fjældvind, der driver Taagen ud ad Fjorden og netop kun mærkes imellem Klokken 9 og 11 om Formiddagen; paa den Tid iagtog jeg den altid under Opholdet inde i Fjordene. Men selv om Middelvarmen for Vardø og Julianehaab var nøjagtig de samme, er Vardøs Vejrlag fugtigere end Julianehaabs, og dertil kommer, at Vardø, som ligger 10 Breddegrader nordligere end Julianehaab, om Sommeren har flere Ugers Sol baade Dag og Nat, imedens i Sydgrønland Dag og Nat skifte omtrent som hos os, hvilket jo absolut maa bidrage til at stille Vardøs heldigere end Sydgrønland.

Med Hensyn til de *vildtværende Planter* er man tit tilbøjelig til at tro, at Grønland maa være meget fattigt paa Arter, men dette er ikke rigtigt; thi særlig imellem Julianehaabs Distriktets Fjælde træffe vi mange venlige, grønne Dale med en rig Plantevæxt. At Erik den røde, som Sagaerne sige, skulde have kaldt Landet „Grønland“, alene for at lokke sine Landsmænd did, er næppe rimeligt; thi det er jo kjendt nok, at der baade ude ved Kysten og inde i Fjordene findes udmærkede Græsange langs Foden af Fjældene og paa Overbærestederne (Itiblikerne). Ved Igaliko, der netop ligger ved et Overbærested mellem Igalikofjorden og Sunnugdliorfik, har jeg vadet lange Strækninger i en tæt høj Græsart, der gik mig lige op paa Livet; det er ogsaa her, at tre Grønlændere drive Kvægavl. 1876 fandtes ved Igaliko 15 Stykker Kvæg, og det Smør, som her blev lavet, var fuldt saa godt som det, den grønlandske Handel sendte op. I mange af de sydgrønlandske Kolonier holde Danskerne Køer, men Geder ser man alle Vegne flest af.

Den Tid, paa hvilken de første Spor af Plantevæxt viste sig, var i Smallesund de sidste Dage af Maj, paa hvilken Tid, som før sagt, Landet endnu var dækket med fodtyk Sne*). Jordbunden imellem Gnejs- og Syenitklipperne dannes her hyppigst af tykke, fugtige Puder af Lavarter (*Cladonia rhangiferina*, *C. digitata* og *C. uncialis*); de skinnende røde Sporegjemmer paa *Cladonia bellidiflora* træde særlig frem hist og her. Imellem Mosplanterne voxe tætte Grupper af islandsk Mos (*Cetraria islandica*), den smukke gule *Cetraria nivalis*, den lysegule *Nephroma arcticum*, den lille fintbyggede *Sphaerophorus coralloides* og andre Arter, f. Ex. den store mørkegraa, sortplettede *Gyrophora arctica* og *Lecanora tartarea*. Paa Granitklipperne lægger man mest Mærke til store halvmaaneformede, lysegule Figurer af *Parmelia centrifuga* samt lysegraa Skorper af *Parmelia saxatilis*, imedens man

*) „Om Havedyrkning i nordlige Egne“ (nærv. Tidsskrift I. S. 92).

*) De af mig hjembragte Planter ere til Dels bestemte af Prof. Johan Lange; Lavarterne af Adjunkt Grønland.

paa Syenitklipperne mere træffer den brandgule *Xanthoria elegans*, blandet med *Squamaria straminea*, og paa Syenitgruset halvrunde Klumper af *Stereocaulon denudatum* og *Solorina crocea*. Af de højere Planter ere *Pilene* og *Birkene* de første; *Betula glandulosa*, *Salix glauca* og, især i fugtigt Mos ved Vandløbene *Polarpilen* (*Salix herbacea*), hvis tynde sorte *Grene* og smaa *Blade* ligge gjemte helt ned i *Mospuderne*.

Den lille blaa eller røde *Phyllodoce coerulea* søger stadig at arbejde sig op igjennem *Sneen*, og senere, i Førstningen af *Juni* kommer den gule *Diapencia lapponica*, imedens *Grusbakkerne* ved de hensmuldrende *Syenitklipper* sparsomt dækkes med *Grønlands eneste Valmue*, den smukke, svovlgule *Papaver nudicaulis*, der er den eneste *Plante*, som kan trives paa disse golde øde *Strækninger*, som selv *Laverne* foragte.

De grønlandske *Blaabærplanter* (*Vaccinium uliginosum*) og *Krækkébærrerne* (*Empetrum nigrum*) myldre nu frem i tusendvis, og i *Løbet* af faa *Dage* ere saa godt som alle *Planter* udsprungne; *Blaabærrerne* og *Krækkébærrerne* ere modne i *Avgust-September* og findes nogle *Steder* i en saa umaadelig *Mængde*, at store *Strækninger* paa *Fjældene* faa et violetblaalig *Skær* deraf. Midt i *Juni* kommer *Potentilla maculata* og *Draba incana*, og i *Slutningen* af *Maaned* *Polygonum viviparum*, *Veronica saxatilis*, *Rhododendron lapponicum*, *Thymus serpyllum* (stærkt lugtende), *Alchemilla alpina*, *Lathyrus maritimus* (langs *Fjordbredderne*) og mange andre *Arter*; jeg har her kun nævnt de mere iøjnefaldende. I *Dalen* ved *Kiagtut* og *Kingoa* (udtales *kringoa*) i *Tunnugdliorfjorden* faar man i de sidste *Dage* af *Juni* og *Førstningen* af *Juli* det smukkeste *Indtryk* af den sydgrønlandske *Plantevæxt*. Øverst strækker sig *Betula odorata*, der af alle *Buske* naar den største *Højde* og danner tætte og høje *Buskadser*, tit et *Par* hundrede *Fod* op ad *Fjæld-siden*; paa nogle *Steder* staar den saa tæt, at man her har *Ret* til at bruge *Udtrykket* „*Skov*“ derom. *Træets* *Krone* har et langt friskere *Udseende* end *Birken* ellers, og de større *Grupper* minde i *høj Grad* om *Bøgekraat*, baade ved den livlige grønne *Farve* og ved *Grenenes* *Stilling*. Et *Eksemplar* af denne *Birkeart* er afbildet paa *Fig. 2*. Den hvide, indtil 8 *Tommer* tykke, krogede *Stamme* ligger ligesom *Slange* buget hen ad *Jorden*, næsten skjult af *Græsset* og de mindre *Birke* og *Pilebuske*, imedens *Træets* *Top* naar op til en *Højde* af 12 til 15 *Fod*. At komme frem gennem disse kratagtige „*Skove*“, hvor man stadig maa kravle over *Stammer* og under *Grene*, er et meget møjsommeligt *Arbejde*, der tit ligger for, naar man skal op til de øvre *Fjældegne*; *Vandringen* bliver især pinagtig, naar man tillige plages af

Varme og *Myg*. En anden *Plante*, som er meget særkjendelig for det grønlandske *Landskab*, er *Kvannen* (*Angelica Archangelica*), der med sine grønne *Stængler* og *Blade* og de hvidliggrønne *Skjærme* følger *Elvenes* bugtede *Løb* igjennem *Jordsmonnet*. Paa *Tegningen* findes nogle *Eksemplarer* afbildede til højre for *Birken*. *Grønlænderne* spise de hule *Stængler*, af hvilke de afskære den ydre, trævlede *Del*, og de regne de saftige *Dele* som en stor *Lækkerbidsken*. Rundt omkring paa *Klipperne* voxer talrige *Stenplanter*, saa som *Saxifraga groenlandica*, *S. nivalis* og *S. aizoon* samt *Sedum villosum* og *S. annuum*, imedens *Ranunculus acris*, *Potentilla tridentata*, *Rumex acetosa*, *Epilobium alcinifolium*, *Rhinanthus minor* og *Veronica alpina* staa i broget *Forvirring* mellem *Pingvricula vulgaris*, *Gentiana nivalis* og *Campanula rotundifolia*. Nu og da kan man faa *Øje* paa en *Dværgene* (*Juniperus nana*), en lille *Hundeviøl* eller en *Røn* (*Sorbus americana*), som dog næppe giver modne *Frugter*. I *Smaasøerne* ses af og til *Bukkeblad* (*Menyanthes trifoliata*) imellem talrige *Lavarter*, og paa *Engstrækningene* træffes alenhøjt *Græs* og *Masser* af *Gjøgeurter*, især den hvide *Plathantera Koenigii*, der sammen med de duftende *Pilerakler* og en enkelt flagrende *Sommerfugl* eller sumvende *Bi* mere synes at maatte tilhøre *Danmarks* blomstrende *Enge* end *Grønlands Klippeland*. I *Nærheden* af *Kiagtut-Jøkelen* traf jeg en, ikke før i *Grønland* funden *Gjøgeurt*, den lille, smukke *Plathantera rotundifolia*, der før kun kjendtes fra *Nordamerika*; ensom og forladt stod den der tæt ved den store *Isblink*, maaske en *Nybygger*, der fra det nærliggende *Labrador* er kommen over for at prøve *Grønlands Jordbund*, maaske den sidste af en talrig *Art*, som nu er ved at dø ud.

Fra de frodige, venlige *Dale* i *Grønlands Fjorde* har man ikke nødvendig at gaa langt for at støde paa golde og uvenlige *Fjældpartier*; kun tusende *Fod* til *Vejrs* og *Billedet* skifter. En vantreven *Birk*, nogle *Blaabærplanter*, et *Par* *Stenurter*, en lille *Arenaria groenlandica* er alt, hvad man i *Almindelighed* træffer imellem de golde, af *Isen* skurede og polerede *Klippeflader*, som selv kun sparsomt ere overgroede med sorte, tørre *Lavarter*, der knase under *Fødderne*, naar man gaar hen over dem. Paa saadanne *Steder* mærker man ret det særegne ved den grønlandske *Natur*: *Ro* og *Stilhed* hersker overalt. Imod *Nord* ser man den umaadelige, tilsyneladende jævne *Is-masse*, som dækker *Landets* indre, kun paa enkelte *Steder* gennembrudt af høje, spidse *Fjældtinder*, hvis *snedækte* *Toppe* endnu i *Midnatsstunden* rødme ved den *Mellemting* af *Aftenrøde* og *Morgenrøde*, der ses i *Synskredsen*, og som glimre ligesom *Ild* i *Modsatning* til det dybe *Mørke*, der hviler over *Dalen*. Nede i *Landskabet* ses de mørke-

blaa Fjorde, oversaaede med skinnende hvide Punkter, de svømmende Isfjælde, og imod Vest øjner man maaske tillige det med Is opfyldte Davisstræde. Den eneste Lyd, man hører, er Vindens Hvislen imellem de tørre Lavarter, blandet med den fjærne Brusen af Elvene i Dalen og et enkelt klagende Skrig af en Ørn, som majestætisk svæver hen over Afgrundene. Disse særegne Naturforhold maa gjøre et dybt og uforglemmeligt Indtryk paa enhver, som rejser deroppe, især da man paa de maanedlange Rejser i Fjordene ikke ser et eneste Menneske, saa nær som ens eget Rejseselskab; thi saa vel Grønlænderne som Danskerne bo altid nær ved Kysten og fjærnt fra Indlandsisen og Isblinkene, som mange af dem aldrig faa at se. — Ligesom Danskeren længes efter Bøgen, Svenskeren efter Birken og Nordmanden efter Fyrren, naar han rejser i fremmed Land, saaledes vil Grønlænderen aldrig kunne glemme sine smukke stolte Isfjælde, som sjælden fattes i det grønlandske Landskab.

Kaste vi nu et Blik tilbage paa det foregaaende, se vi, at det eneste, der i Julianehaabs Distrikt minder om, at man er i en Del af et Polarland, er Isfjældene og Storisen, imedens alt andet, som karakteriserer et sandt

Polarland, enten helt fattes eller er meget sjældent. Som man vil have set, ere Rejser ingenlunde lette at foretage deroppe, thi naar vi ville rejse over Land, kan det kun ske til Fods; men Fjældenes vilde Præg og det tætte Birke- og Pilekrat lægge os da talrige Hindringer i Vejen. Naar vi med Konebaad ville rejse paa Fjordene, faa vi i deres indre Isfjældene at kæmpe med, medens vi ude ved Kysten imellem Øerne stadig udsættes for at blive indesluttede af Storisen, og derved ugevis standses i vor Rejse eller i vort Arbejde. Fjordenes særegne Gaffeldeling, de høje Bjerge med de vilde snedækte Fjældtinder og de lune, venlige, grønne Dale gjøre Landet rigt paa Naturskjønheder, der stadig have et eget Præg ved de hvide Isfjælde, som i maleriske Former svømme omkring paa Fjordene. Skjønt Grønlands Hjerte er dækket af evige Ismasser, og skønt dets Kyster altid ere overfyldte med Drivis, kunde Erik den røde, naar han fra sin Bolig Brattelid ved Igaliko saa ud over de græsrigge Enge og de blomsterdækkede Fjældsider, samt de to nærliggende Fjordes pragtfulde Fjældlandskaber, dog næppe have givet Landet et bedre og sandere Navn end netop *Grønland*.

En forsvindende Pattedyrverden i Kjøbenhavn,

et Foredrag af Kand. P. Tauber.

Som man véd, er et Lands Dyreverden lige saa lidt som dets Planteverden til enhver Tid en og den samme. Den er stadig underkastet Ændringer af forskellig Slags; ældre Former forsvinde og nye Former optræde; saaledes har det været, saa længe Jorden har været beboet og bevoxet, og saaledes er det endnu. Grundene hertil ere mangehaande, men da en nøjere Undersøgelse herom vilde føre os meget vidt, skal jeg paa dette Sted indskrænke mig til at fremføre et Par Exempler.

Da Dyrelivet for største Delen afhænger af Plantevæksten, vil man indse, at de Dyr, der udelukkende ere knyttede f. Ex. til Birkeskoven, maa forsvinde med denne. Tænker man sig nu, at en Ø som Amager var helt dækket med Birke og tænker man sig fremdeles, at disse Planter bortryddedes, saa at der til sidst paa Øen kun var et lille Krat tilbage, vilde Birkeskovens Dyr enten gaa under eller i heldigste Tilfælde indskrænkes til dette lille Krat, og de vilde da forsvinde med dette. Saaledes er det efter al Rimelighed gaet med det nyde-

lige lille Dyr, der kaldes Birkemus. Nu til Dags er der kun svage Rester af Birkevegetation tilbage her i Landet, og Birkemus er hidtil kun fundet paa to Steder hos os, nemlig i det østlige Jylland.

Lader os vælge et andet Exempel. Vi have tit et koldt og stormfuldt Foraar; sæt nu, at Kulden og Foraarstormene vedvare længer end sædvanligt, saa at vore Vintergjæster, de Fugle, der yngle og altsaa have deres Hjem i det høje Norden, tvinges til at blive saa længe hos os, at de skulle til at lægge Æg. Under saadanne Omstændigheder kunne Fuglene ikke rejse, de maa blive og lægge deres Æg her, og Ungerne ville da, hvis de trives, i Følge den almindelige Regel hvert Aar søge deres Fødested og altsaa give sig til at yngle hos os. Paa denne Maade skulle Edderfuglene atter være blevne almindelig ynglende her i Landet. Som et tredje Exempel kan man nævne, at Stormene undertiden forslaa Fuglene fra deres Kurs, medens de vandre fra sydligere Egne til deres Ynglesteder højere mod Nord, og at de da komme til Steder, hvor de